

Kirstine Prestmoen Tallerås

Rutastakkar i Folldal

Dei fleste av rutastakkane frå Folldal vart viste fram under "Liv i stugun" på Folldal bygdetun, Uppigard Streitlien i sommar. Foto: Arild Alander

På midten av 1800-talet var det rutastakkar som var i bruk blant kvinnene i Folldal. Det same var det på Lesja og i Dovre. Me har funne 10-11 stakkar rundt om i bygda, alle med rutamønster. Ikkje to av stakkane er like, men alle har ruter, gjerne i fargene raudt, grønt, kvitt. Botnfarga er brunt.

På "Liv i stugun" på bygdetunet i sommar vart fleire av desse rutastak-

kane bruka i eit opptrinn kalla «På kyrkjeveg 1860». Lilla sjal og kvite huguturkle var tilbehør.

Stakk nr 1: Tunga-stakken

Etter Ågot Olsdotter Borkhus/-Tunga. Tidfesting: 1860.

Den stakken som har dei største rutene, veit me er vove i 1860. Denne har vore brurstakk. Jenta som vov tyet, var berre 16 år da ho vov det. 14 år seinare, i 1874 gifta ho seg i denne stakken. Jenta heitte Ågot Olesdotter Borkhus (Tunga), (1844- 1934). Ho gifta seg med Isak Oleson Furuløkken frå Sel. Isak kom som gardsarbeidar til Alvdal, var dreng på Storsteigen. Han kjøpte seg jord frå Olen og Norsen og han og Ågot bygde seg heim her. Den gamle kyrkjestugu i Alvdal var fyrste stugu deira. Isak arbeidde ved jernbana også.

Dottera deira, Oline Isaksen, arva stakken etter mor si. I 1953 hadde Norges Bygdekvinnelag tekstilutstilling i Oslo og da var stakken med resten av brureutstyret utstilt. Oline døydde i 1965 og da vart det Ivar Isaksen som overtok stakken. Han var soneson til Ågot. Stakken vart gitt i gave til Husantunet, Alvdal der stakken er no. Det skal vera skreddaren Arne Arneson Mellesmo (f. 1845) som sydde stakken. Han hadde den fyrste symaskina i bygda.

Stakk nr 2: Stakk i Bakkom

Etter Eldri Svennsdotter Klokkehaugen f. Sandom. Tidfesting: Kring 1830-40.

Denne stakken skal fyrst vera bruka av Eldri Svennsdotter Klokkehaugen f. Sandom (1804-1881). Dotter hennar Anna Kristoffersdotter f. 1847 arva så stakken. Det var ein del av arven heimanfrå da ho gifta seg med skomakar Erik Bakkom i 1876. Anne tok ut eit rykte av stakken for ho trengte tyet til vestar til smågutane sine ein gong dei skulle i barnedåp.

Stakk nr. 3: Ty frå Bakkom

Astrid Faldet hadde eit tystykke som ein gong hadde vore ein stakk. Ho hadde arva det etter Maria og Kristian Bakken. Stakken skulle vera etter ovannemnde Anna Kristoffersdtr. Klokkehaugen, truleg etter mor hennas att, Eldri Svennsdotter.

Stakk nr 4: Dalslåstakken

I 1994 hadde Dalslåslekta slektstemne på bygdetunet Uppigard Streitlien. Da fekk bygdetunet ei gave, ein rutete stakk og eit svart forkle. Stakken vart gitt av Astrid Dalslåen som hadde fått stakken av tanta si, Aslaug Dalslåen. Stakken hadde vore på garden Dalslåen (gnr. 139-17), hange på stabburet i mange år.

Emil Dalslåen (f. 1906) hugsar ikkje at stakken hadde vore i bruk, men han hugsar at Gammel-Martin Rundtom (1837-1929), kårkall på garden, hadde hatt på seg denne stakken når han stampa vømmøl. Da hadde han det nyvovne tyet og varmvatn i ein stamp og

trakka og trakka til vømmølen var passeleg stampa. Stakken var tettvove, så den hadde han på seg for å ta vare på varmen og fukten i stampen. Me veit ikkje kva for ein gard som stakken opprinneleg kom frå, anten Dalslåen, Rundtom eller Sletten.

Stakk nr. 5: Borkhusstakken/Streitlistakken

Etter Ingeborg Tollevsdotter Streitlien f. Beitrusten. Tidfesting: 1854.

På 1950-talet kom Borghild Streitlien over ein gamal stakk på Borkhus hjå Anna Borkhus. Stakken var ein livstakk der livet var i fint rosa silkety. Stakken skulle vera komen til Borkhus med mor til Anna, Ingeborg Jørgensdotter Streitlien, gift dit i 1883. Stakken var eldre, etter mor hennas att, Anna Tollevsdotter f. Beitrusten (1828-1910). Ho vart gift til Streitlien i 1854.

Borghild fekk RørosTweed til å veva oppatt tyet og selde ein del av det i Foll-dal. Tyet låg til sals på Samvirkelaget

nokre år utan at det var interesse for det så Borghild tok det med seg til Heimen i Oslo som selde resten for ho. Der var det i sal til 1975. På slutten av 1970-talet vov Kirsten Engum oppatt fleire meter av tyet så gutane i leikarringen fekk vestar og jentene stakkar av tyet.

Stakk nr. 6: Dalås-stakken

Etter Kari Hansdotter Dalåsen f. Bekken. Tidfesting: kring 1840.

I 1997 fekk Folldal Bygdetun ei ny gave. Gava var ein stakk som hadde hamna på Tolga. Ragna Hagen f. Øyen (f.1901) hadde fått stakken av Sigrid Syversdotter Dalåsen (f. 1846) (Smør-Sigrid). Sigrid fløtte til Tynset. Ho var ugift og budde dei siste åra sine hjå brordottera Kari Nasset, Kåsa. Ho vart kalla Smør-Sigrid for ho elta saman smør som meierist Hektoen på Tynset kjøpte i hop. Stakken som Sigrid hadde arva, var etter mor hennas, Kari Hansdotter Dalåsen f. Bekken (1801-1902).

Ho gifta seg til Dalåsen i 1840.

Det var Gerd Schei, f. Hagen, dotter til Ragna som gav stakken til Folldal Bygdetun. Stakken var ein livstakk og hadde to ulike rutaty i livet og stakken. Stakketyet vart vove oppatt i 1998 av Kri- viVev, Tingvoll og tyet til livet vart handvove av Karin Lønstad på Lesja. Stakketyet er til sals på "Huset med det rare i" i Folldal.

Stakk nr. 7: Stakk frå Tunga (Deppel-Tunga)

Etter Anne Jonsdotter Dalen/-Tunga. Tidfesting: 1863.

Denne stakken fekk Alma Brendryen av Anne Syversdotter Saghaugen (1863-1934). Den var etter mor hennas Anne, Anne Jonsdotter Dalen/ Tunga (1834-1879). Anne Saghaugen hadde tent i Oppdal på garden Trengen. Da fekk ho sydd om stakken til meir moderne snitt med «kø» bak. Anne var ugift, tente på Saghaugen i fleire år. Anne ga stakken til Alma Brendryen for at han skulle bli i slekta. (Anne var sy-skenbån med mor til Alma). Ågot Tunga som hadde hatt stakk nr 1, var frå same garden.

Stakk nr 8: Stakk frå Trondsgård

Tidfesting: 1864.

Da Marit Ellefsdotter Lindsø vart gift til Trondsgård i 1864, hadde ho med seg stort heimafylgje, m.a. denne stakken. Stakken hadde opprinneleg 4 rykte, men vart av Mari Nyhus på 1920-30-talet sydd om til livkjole (bunad). Marit hadde gått på husflidsskule på Gjøvik og der hadde ho vove ein god del. Ho hadde 12 av alle slag i utstyrs-kista si: 12 stakkar, 12 plagg (skjorter), 12 åkle til skinnfellar, 12 bostvar, 12 laken. Til og med likstrømper hadde ho med blant utstyret sitt. Tyet til brukkjolen hadde ho også vove sjølv og fått det trykt. Det skulle eigentleg vore ty til konfirmasjonskjole, men tyet vart så fint at det vart gøymt til brukkjole.

Stakk nr 9. Stakk frå Trondsgård Borghild Streitlien (t.h.) med den brunrutete stakken ho sydde seg. Klara Odde har blå Follaldsdrakt.

Denne stakken har vi berre ei ty-prøve att av. Dette tyet vart på 1920-talet vove oppatt av Marit Tollevsdotter Borkhus (1886-1965). Borghild Streitlien sydde seg ein stakk av dette tyet. Denne stakken lika ho svært godt, men stakken vart diverre stolen ein gong det var innbrot i hytta hennas. Borghild sørga over tapet av stakken. Brørne til Borghild, m.a. Ragnar, fekk sydd seg vestar av dette tyet.

Stakk nr. 10: Stakk frå Folldal

Tidfesting: Kring 1850-60:

Ein gong Gerd Magnhild Bergebakken frå Alvdal var til Oslo, var ho med ei venninne på «Heimen». Der fekk ho sjå ein fin, gamal stakk som skulle vera frå Folldal. Ho teikna av mønsteret, tok oppskrift og vov oppatt stakken. Det er litt mindre ruter på denne stakken samanlikna med dei andre vi kjenner til. Me veit ikkje kva for ein gard i Folldal stakken kom frå.

Stakk nr. 11: Stakk frå Grimsbu-Holen

Tidfesting: Kring 1870-80?

Me veit ikkje sikkert kven som hadde denne stakken fyrst, men stakken kom

med arv til Åseng frå garden Holen nordre (54-2). Dette er ein livstakk med smårutete mønster i svart og raudt og skil seg ut frå dei andre stakkane i Folldal som har større ruter i fargene brunt med raude, grønne og kvite striper.

Om forfatteren

Kirstine P. Tallerås, f. 1944 i Rollag, Numedal. Busett i Folldal. Pensjonert lærar. Har skrive fleire lokalhistoriske artiklar i Årbok for Nord-Østerdalen, Folldalsjul og andre skrift.